

Pastirsko pismo hrvatskih biskupa o duhovnoj pripremi za papin pohod Hrvatskoj

Dragi vjernici u domovini Hrvatskoj i izvan nje!

1. Svima je već poznato da će Sveti Otac papa Ivan Pavao II. od 2. do 4. listopada 1998. godine po drugi put pohoditi Republiku Hrvatsku, a po treći put pohađa hrvatske katolike. Posebni je Božji dar što nam Sveti Otac dolazi u ovoj godini koja je, u sklopu trogodišnje pripreme za Veliki jubilej 2000., posvećena Duhu Svetom. Apostoli su okupljeni s Marijom u molitvi očekivali dolazak Duha na Pedeseticu. Tako se i mi okupimo oko Blažene Djevice Marije, osobito od ovogodišnjeg blagdana Marijina Uznesenja pa do Papina dolaska. Neka nam i ovaj njegov apostolski pohod bude novo nadahnuće, novi veliki silazak Duha Svetoga za založenije življenje i naviještanje Isusova evanđelja. Sretna je prilika što se upravo od Velike do Male Gospe održavaju mnoga hodočašća i proštenja, osobito po Marijinim svetištima te pruža propovjednicima mogućnost da Božji narod pripreme na novi Papin dolazak i na ispravno shvaćanje toga velikog događaja u našem crkvenom životu.

Tri blagoslovljena dana početkom listopada 1998., koja će s nama proboraviti Sveti Otac, pokazuju znakovitu unutarnju povezanost. Dujam je bio biskup u drevnom Solinu, gradu koji je postao izvorište hrvatske crkvenosti i državnosti. Alojzije je bio nadbiskup u Zagrebu, sadašnjoj hrvatskoj metropoli, središtu našeg crkvenog, uljudbenog i cjelokupnog nacionalnog života. Pohađajući Zagreb i Split, u znaku te dvojice mučenika, Papa povezuje i posvećuje cijelu mučeničku povijest kršćanstva u našoj zemlji. Kraj Splita će u Solinu pohoditi Prasvetište Gospe od Otoka. Mučenika Alojzija proglasit će blaženim u sadašnjem središnjem hrvatskom Marijinu svetištu u Mariji Bistrici. Tako će se znakovito pokazati da je sva naša katolička povijest u znaku Isusova križa i Marije, marijanska i mučenička – svjedočka.

2. Stoga smo kao geslo svega ovoga događanja, uzeli Isusov mandat učenicima prije uzašašća: "Bit ćete mi svjedoci!" Te Isusove riječi treba pročitati u njihovu punom biblijskom sklopu: "Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci... sve do kraja zemlje" (DJ 1,8). U najneposrednijoj pripravi na dvijetisućiti Isusov jubilej i naša Crkva želi odgovoriti tolikim usrdnim pozivima Kristova namjesnika. U snazi Duha Svetoga želi na nov način zaživjeti svoju odgovornost za Isusovo evanđelje na prostorima lijepe naše domovine i posvuda gdje žive Isusovi vjernici Hrvati.

Već nam je u prvom svom apostolskom posjetu – u najvećoj misi u hrvatskoj povijesti, 11. rujna 1994. – Papa posvijestio naše drevne kršćanske korijene: sv. Kvirina sisačkoga, sv. Euzebija i Poliona Vinkovčane, Dalmatince sv. Venancija i Dujma Solinskoga te Istranina sv. Mavra Porečkoga. Proveo nas je kroz povijest hrvatske vjere i svetosti od svetoga Nikole Tavelića, Leopolda Mandića, Marka Križevčanina, slugu Božjih Ivana Merza, Josipa Langa, Ante Antića, sve do današnjih dana, izdižući već tada Alojzija Stepinca. On je,

kao protagonist naše suvremene vjernosti Kristu i Vrhovnome svećeniku, "platio patnjama i kušnjama svake vrsti svoju hrabru privrženost evanđelju". Već nam je tada Sveti Otac postavio zadaću: "Sva ta povijest milosti postaje danas za vas poticaj da razmišljate o sadašnjosti i poziv da izgrađujete budućnost koja je pred vama".[1]

3. Svoj prvi posjet Crkvi u Hrvatskoj Sveti Otac je nazvao "apostolsko hodočašće crkvenog zajedništva". U svojim je nagovorima više puta istaknuo povijesne veze hrvatskog katoličanstva s Petrovom Stolicom.[2] U ovom drugom njegovu posjetu sve to dobiva novu potvrdu i jače značenje.

Prve veze Hrvata s Apostolskom Stolicom u Rimu počinju godine 641. kada papa Ivan IV. Dalmatinac šalje opata Martina da pokupi kosti svetih solinskih mučenika da bi ih papa pohranio kraj Lateranske bazilike u Rimu koja ima naslov "glava i mati svih crkava". Otada je sva hrvatska povijest, sve do naših dana obilježena vjernošću Isusu Kristu i Apostolskoj Stolici. U tom nizu Kristovih svjedoka čudesnim se povijesnim slijedom, kao dva stupa, povezuju sv. Dujam, od starine zaštitnik grada Splita, i zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. On će ostati za sva vremena izvanredan svjedok i mučenik vjerne povezanosti hrvatskoga katoličanstva s Petrovim nasljednikom, s Apostolskom Stolicom.

Kad su stari Hrvati u doba prvog ostvarivanja svoje državnosti na ovim prostorima primili kršćanstvo, Apostolska Stolica im je bila poput majke koja ih je primila u krilo ondašnje kršćanske Europe. Postala im je ne samo učiteljicom pismenosti i promicateljicom sveukupne uljudbe, nego i zaštitnicom njihova opstanka i identiteta, njihove državnosti i slobode na ovom razmeđu utjecaja velikih svjetskih sila. Povjerenje koje su Hrvati od početka imali prema toj Svetoj Stolici ona im je uzvratila trajnom djelatnom vjernošću i jedinstvenim znakom povjerenja: jedino su oni među svim narodima katoličkoga Zapada već od davnog devetog stoljeća smjeli upotrebljavati svoj jezik i vlastito pismo glagoljicu u svim liturgijskim slavljinama i obredima. Bio je to veliki dar za očuvanje uvijek prepoznatljive hrvatske istobitnosti, osobito u teškim stoljećima tuđinskih vladavina.

4. Znakovitim hodom od Zagreba do Splita i od Marije Bistrice do Solina, Ivan Pavao II. i u ovom povijesnom trenutku želi na evanđeoskim temeljima utvrditi jedinstvo Katoličke Crkve u hrvatskom narodu, što je također snažni doprinos što čvršćem narodnom državnom zajedništvu. Upravo iz provjerenog tisućljetnog služenja sveopćem dobru svoga naroda naša Crkva ima poslanje i dužnost zauzimati se za prava i dostojanstvo svakoga čovjeka i svake ljudske zajednice u našoj državi. Stoga nas je Papa, osobito prije četiri godine, snažno potaknuo založiti se za mir, za opraštanje i pomirenje, za pravedno rješavanje svih socijalnih pitanja i napetosti, u solidarnosti sa svima koji su bilo kako ugroženi i prikraćeni.

Na to nas neodoljivo potiče i u tome nas krijepi i podržava primjer i nauk mučenika Alojzija Stepinca. On je znao najskladnije povezati odanost prema svom hrvatskom narodu sa zauzimanjem za jednaka prava svakoga naroda i svakoga čovjeka bez razlikovanja po nacionalnoj, vjerskoj, staleškoj i rasnoj pripadnosti. On koji je žrtvovao život za očuvanje katoličkog jedinstva i pravovjerja, dosljedno se zauzimao za slobodu svake vjeroispovijesti za pravo

svakoga čovjeka da živi po svojoj vjeri i da tu vjeru javno iskazuje.

Upravo te poruke njegova života i djela iz dana u dan su sve suvremenije, jer su izvorno evanđeoske. Papa s toliko povjerenja očekuje od hrvatskih katolika da se u ime Isusovo zauzimaju za pomirenje i suživot na ovim prostorima. Očekuje da budemo spremni opraštati i kad je potrebno tražiti oprost. Upućuje nas da unatoč svim teškoćama ne odustajemo od ekumenskog i međureligijskog dijaloga. Želi da s pouzdanjem u Boga, vjerni Isusovu evanđelju nastojimo nadvisivati sve prepreke što su ih teška povijesna iskustva podigla, osobito između katolika, pravoslavni i muslimana na našim prostorima.

Mi, hrvatski katolički biskupi i ovom prilikom izjavljujemo da ćemo se za te zadaće zalagati sa svom kršćanskom odgovornošću. Nikada vjernost katoličkoj vjeri ne smije postati izlika za suprotstavljanje, a kamoli mržnju prema ljudima drugih vjeroispovijesti i drugih naroda. Ivan Pavao II. u ime cijele katoličke povijesti opetovano priznaje i žali grijehe, čak i zločine koje su počinjali pripadnici Katoličke Crkve. I mi hrvatski katolici trebamo kritički prosuđivati i iskreno priznati sve zloporabe vjerske pripadnosti u našoj povijesti. To je naša neizbježna zadaća i uvjet evanđeoskog hoda u budućnost. Potrebno nam je svima obraćenje i pokajanje za uzajamno opraštanje i pomirenje koje isključuje svaku mržnju i osvetu. U tom smislu podsjećamo na svoje pismo o pedesetoj obljetnici završetka II. svjetskog rata.[3] Tu smo se u ime svoje vjernosti Isusovu evanđelju nastojali odrediti prema tim pitanjima sa svom biskupskom odgovornosti: i prema svom narodu i prema svima drugima, i u vezi s prošlošću kao i sa sadašnjošću. U iskrenoj otvorenosti drugima želimo u ime Božje proslijediti svoj ekumenski i općereligijski dijalog.

5. Nadbiskup Alojzije Stepinac živio je i djelovao u doba neposredno prije II. svjetskog rata te u ratno i poratno vrijeme koje je uslijedilo. Iskazao se kao primjer i uzor hrabroga i postojanog opiranja svakoj vlasti kad se gaze Božja, ljudska i naravna prava. Premda sva ona tri susljedna režima pripadaju prošlosti, taj Stepinčev stav, koji Sveti Otac posebno potvrđuje proglašavajući ga blaženim, ostaje nam i dalje uzorom i poticajem. Crkva je i danas jednako pozvana i dužna promicati kršćanske i općeljudske vrijednosti u javnom životu, u društvu koje izgrađuje demokratske odnose na slomu neuspjelog komunističkog društvenog i privrednog sustava, ne bez opasnosti i nepravda u nastojanju oko tržišne privrede.

Ne ulazeći u razglabavanje društveno-gospodarstvenih sustava i političko-stranačkih programa, Alojzije Stepinac je polazio od bezuvjetne vrijednosti svake ljudske osobe, svakog pojedinog čovjeka sa svim njegovim na Bogu utemeljenim pravima. Ta prava čovjek ne dobiva od države niti ikoje političke i društvene zajednice. Ona su mu prirodna, pripadaju njegovoj naravi kako ju je Bog stvorio. To je upravo polazište koje jasno u cijelom svom nauku proglašuje suvremeno crkveno učiteljstvo, osobito papa Ivan Pavao II.

U propovijedi na blagdan Krista Kralja 1942. Stepinac je vrlo sažeto ustvrdio: "U Evanđelju uz Boga prvo i zapravo jedino mjesto zauzima ljudska osoba." Na toj je istini utemeljio svoje vjerničko protivljenje svakom obožavanju nacije, rase i klase, svakom uzdizanju navodnih viših interesa

koji bi opravdavali gaženje osnovnih ljudskih prava. Tim jasnim učenjem Stepinac se uvrstio među preteče II. vatikanskog koncila i svega suvremenog zauzimanja Katoličke Crkve za ljudska prava. Nadahnuta njegovim primjerom i naukom, Crkva je i u našoj državi dužna Bogu i ljudima svjedočiti za istinu i pravednost, za ljubav i uzajamnu solidarnost. Poput Stepinca koji je više puta potvrdio državotvornu volju i pravo hrvatskoga naroda, naša se Crkva i danas zauzima za poštivanje zakonito izražene volje većine građana. Nosioći vlasti trajno su odgovorni svojim biračima i cijeloj javnosti. To onemogućuje svaku samovoljnu zlouporabu vlasti, a pospješuje zadovoljstvo i vedru poduzetnost svih građana za opće dobro.

6. Dok razmišljamo o porukama koje nam iz Božje vječnosti upućuje naš skori blaženik, mučenik Alojzije Stepinac, treba da pomnije osluhnemo još dublju i intimniju pouku baš nama, Isusovim vjernicima. Njegova mu je služba i apostolsko poslanje često nalagala da se sa svom odgovornošću odredi prema državi i društvu, a osobito prema pogubnim ideologijama i prema javnim povredama Božjega zakona i slobode savjesti. No on je prije svega i nadasve i u svemu bio biskup Katoličke Crkve. Bio je neposredno pastir Božjeg naroda u zagrebačkoj nadbiskupiji, ali je njegova biskupska riječ i učiteljstvo imalo mnogo širi odjek, i u ono vrijeme i danas. Bio je hrabar i neustrašiv, prema onima izvana. No jednako je tako, čudesnom jasnoćom i načelnošću, poput biblijskih proroka revnovao za Božju istinu i za Božji zakon u samoj zajednici vjernika kojoj je bio postavljen za pastira.

Alojzije Stepinac bio je čovjek herojske vjere, nepokolebljiva ufanja i mnogostruko djelotvorne ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Bog, živi Bog – Otac, Sin i Duh Sveti – i čovjek koji je po proroku Zahariji (2,12) “zjenica oka Božjega”: to su dva pola cijele njegove vjerničke osobnosti i biskupskoga zalaganja. To je i temeljna njegova pouka i primjer nama Isusovim vjernicima.

O stotoj obljetnici njegova rođenja (1898.-1998.) sadašnji zagrebački nadbiskup taj Stepinčev nauk sažima riječima: “U svojim slušateljima on nadasve želi probuditi živu vjeru u Boga i u sva otajstva objavljene Božje istine. Usrdnim poticajima on pobuđuje vjernike na što založeniji sakramentalni život te ih uporno potiče na molitvu i na nesebičnu kršćansku dobrotvornost. Zanosno propovijeda o ljubavi prema svetoj Crkvi i o vjernosti i odanosti Kristovu namjesniku – Svetome Ocu. Njegova moralna propovijed duboko je ukorijenjena u Deset Božjih zapovijedi, koje je Isus Krist sveo na veliku zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Osobito mu je teška i neumoljiva propovijed protiv psovke, a svom se dušom i srcem zauzima za svetost braka i plodnost obitelji kao i za kršćanski odgoj mladog naraštaja. Neumoljivo žigoše sve oblike društvenog nemoralna, osobito socijalnu nepravdu (...) On je nadasve prorok Božjeg milosrđa i praštanja, zazivajući svim srcem moćni zagovor i zaštitu presvete Bogorodice. I u najtežim vremenima, sâm nadom čvrsto utemeljen u Bogu, on je i Božjem narodu neumorni propovjednik i podržavatelj nepokolebljive nade u Boga, gospodara povijesti i konačnoga pobjednika.”[4]

Pošto su najpomnije ispitani mnogi svjedoci i odvajnuta golema dokumentacija o svoj njegovoj djelatnosti, Sveti Otac će ga proglasiti blaženikom i mučenikom. Tako najvišim apostolskim autoritetom potvrđuje da je Alojzije Stepinac i sam, i to u herojskom stupnju kršćanskoga savršenstva, živio ono

što je vjerovao i drugima propovijedao. Sada smo u posjedu cjelokupne njegove, pa i one još neobjelodanjene učiteljske baštine. Bit će nam dostupna i pod zakletvom dana svjedočanstva o njegovoj svetosti. Tu našoj Crkvi predstoji velik posao koji s beatifikacijom istom počinje. Potičemo stoga naše teologe i sve druge vrsnike da prouče i drugima priopće tu dragocjenu baštinu te Alojzije Stepinac doista pred svima zasine kao "najsvjetliji lik" naše Crkve, kako ga je nazvao Sveti Otac u zagrebačkoj katedrali 10. rujna 1994.

7. I na kraju još jedno vjerničko razmišljanje o povijesti spasenja! S Dioklecijanom, graditeljem carske palače (palatium) u koju se poslije ugnijezdio naš Split, prestaje jedno od najtežih mučeničkih razdoblja Kristove vjere. Naumio je najkrvavijim progonom zatrti kršćansko ime. Njegov nasljednik car Konstantin g. 313. proglašuje slobodu kršćanskog imena i kršćanske vjere, a Dioklecijanov mauzolej postaje kasnije prvostolnica Dujmova grada. To je dugo mučeničko vrijeme trebalo vjernički izdržati. Velika je krepost svih teških vremena: strpljivost, izdržljivost, postojanost. A ona izvire iz vjere i ufanja u Boga i osobit je dar Duha Svetoga (usp. Rim 5,1-5).

U naše se vrijeme ponovila stara povijest koju je u bivšem komunističkom režimu Crkva u Hrvatskoj morala izdržati. U tu je izdržljivost naše Crkve nadbiskup zagrebački Alojzije Stepinac ugradio svu svoju osobu i dao mučeničko svjedočanstvo za Isusa i svoj narod. Protiv svake ljudske nade on se sav oslonio na Boga-nadu (usp. Rim 4,18). U tom su svjedočanstvu sudjelovali s njim, nadahnuti njegovim primjerom, mnogi naši biskupi, svećenici, redovnici i redovnice kao i vrlo brojni – poznati i nepoznati – kršćani u Hrvatskoj. Mnogi su za svoje kršćansko uvjerenje pretrpjeli vrlo mnoga i duga i teška lišenja, zlostavljanja i progone, pa i samu smrt. Stoga je s pravom nedavno izjavio naš zaslužni kardinal Franjo Kuharić: "Njegova beatifikacija nije samo zadovoljština za nanesene nepravde njemu osobno. To je zadovoljština svim nedužnim žrtvama u koje ubrajamo sve ubijene bez suda i pravde, sve progone zbog vjerskog uvjerenja i kršćanskog rodoljublja, sve koji su trpjeli nasilje bilo u kojem političkom sustavu jer su ostali vjerni svojoj savjesti."**[5]**

I to je vrijeme, hvala Bogu, prošlost. Ali vjernost Bogu i savjesti u svako doba zahtijeva spremnost na žrtvenu ljubav prema Bogu i bližnjemu. Stoga svima ponavljamo velike riječi kojima je popratio smrt Alojzija Stepinca tadašnji milanski nadbiskup Giovanni Battista Montini, poslije papa Pavao VI.: "Ovo je zakon Kristov: hoćemo li biti pravi njegovi učenici, treba da budemo spremni da za svoju vjeru trpimo. Dandanas bismo htjeli da zbog ispovijedanja vjere i života nemamo nikakvih neugodnosti. Vjera koja traži žrtve, izgleda da nije suvremena. A ipak naša je vjera takva. Ona traži sljedbenike, spremne da izgube, a ne ljude koji hlepe za dobitkom; ona traži junake, ne kukavice; ona traži svjedoke, ne slabiće; ona traži sinove, vjerne i dosljedne apostole, a ne tek pristalice i propagatore oportunitizma i kompromisa koji su više skloni da se sporazume s protivnikom, negoli da očuvaju jedinstvo s prijateljima."**[6]**

U velikoj Papinoj misi u Zagrebu 11. rujna 1994. pjevali smo kao psalamski pripjev riječi koje je Stepinac iz Svetoga pisma uzeo za biskupsko geslo: "U

tebe se, Gospodine, uzdam!" (usp. Ps 31,3 i 71,1). To treba i ubuduće biti pjesma naše hrabre kršćanske vjere i ufanja u Boga gospodara povijesti. Tu je svoju vjeru i nadu Stepinac nadasve snažno izrazio u jednom od posljednjih svojih pisama, 30. siječnja 1960. "Sveti Ivan Krizostom veli lijepo, da nikada putnici i gosti na lađi ne propisuju kormilaru broda kako će voditi brod, nego sjede mirno na svojim mjestima i brigu svu prepuštaju njemu, jer je njegova zadaća kako će lađu dovesti sretno u luku. A pitam vas, zar nije Isus, svemogući Bog, kormilar svoje Crkve? I zar ne može i danas reći kad god mu se prohtije, što je i nekada kad je oluja prijetila potopiti lađu s apostolima: 'Šuti i umukni!' I oluja je u tren oka bila stišana. Kad bi se našao netko da sumnja u moć i dobrotu Isusa, Boga našega, onda ne bi bio vrijedan ni imena kršćanina, a kamoli katolika, redovnika, svećenika."

No ta vjera u Boga, gospodara i upravitelja povijesti, ima i svoje naličje. Bog najredovitije spašava ljude po ljudima. On na neki način treba ljude za ljude. U ovoj svetoj prilici, i naš sveti Dujam kao i naš skori blaženik Alojzije Stepinac – uzimamo ih ovdje kao dva noseća stupa naše svete povijesti – poručuju nam i opet da Bog poziva svakoga od nas i računa na svakoga i na sve nas kao zajednicu vjere i ljubavi u hrvatskom narodu. S kraja na kraj svete povijesti koju čitamo u Bibliji, Bog zove ljude da mu budu suradnici. Isus i nama poručuje, kao nekoć apostolima: "Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci... do na kraj zemlje" (Dj 1,8).

Toj svijesti svakoga Isusova vjernika i svih nas smjeraju i ovi blagoslovljeni dani koji nam predstoje u susretima s Kristovim namjesnikom i Petrovim nasljednikom Svetim Ocem papom Ivanom Pavlom II.

8. Ovo vam svoje zajedničko pismo, dragi vjernici, upućujemo za blagdan Velike Gospe koji se u hrvatskoj pobožnosti od pamtivijeka slavi s najvećim vjerskim svečanostima. Blaženu Djevicu Mariju naši su stari nazvali "Mundi melioris Origo" Početak svijeta boljega" (Trški vrh ponad Krapine) i "Advocata Croatiae, fidelissima Mater – Zagovornica Hrvatske, najvjernija Majka" (Remete kraj Zagreba). Alojzije Stepinac bio je veliki štovatelj i promicatelj štovanja Marije, Majke Isusove i Majke naše. Dana 7. srpnja 1935. na Mariji Bistrici prigodom krunjenja likova Isusa i Marije zlatnim krunama u stilu starih hrvatskih kraljevskih kruna mladi nadbiskup-koadjutor Stepinac održao je besjedu koju je završio svečanim marijanskim zavjetom. Usvojimo ga kao svoj vlastiti zavjet: "Obećajemo da ćemo ti ostati vjerni i iskreni štovatelji! Vjerni dok budu žuborili potočići naši, šumile rijeke naše, dok se bude pjenilo sinje more naše! Vjerni dok se budu zelenile livade naše, dok se budu zlatile njive naše, dok se budu sjenile tamne šume naše, dok bude mirisalo cvijeće domovine naše." [7]

Neka presveta Djeвица Marija, Zagovornica Hrvatske, bdije nad papom našim Ivanom Pavlom II. On je sav njezin, – "Totus Tuus"! Neka ga sretno dovede k nama da ovdje uspješno izvrši svoje apostolsko poslanje!

U pripravi za ovaj veliki događaj pratila vas, dragi vjernici, zaštita presvete Bogorodice i pomogao blagoslov Boga Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

U Zagrebu, 14. kolovoza 1998.

† Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački, predsjednik HBK, v.r.
† Ante Jurić, nadbiskup splitsko-makarski, potpredsjednik HBK, v.r.
† Antun Škvorčević, biskup požeški, generalni tajnik HBK, v.r.
† Anton Tamarut, nadbiskup riječko-senjski, v.r.
† Ivan Prenda, nadbiskup zadarski, v.r.
† Slavomir Miklović, vladika križevački, v.r.
† Slobodan Štambuk, biskup hvarski, v.r.
† Želimir Puljić, biskup dubrovački, v.r.
† Marin Srakić, biskup đakovački i srijemski, v.r.
† Juraj Jezerinac, vojni ordinarij, v.r.
† Marko Culej, biskup varaždinski, v.r.
† Ante Ivas, biskup šibenski, v.r.
† Ivan Milovan biskup porečki i pulski, v.r.
† Valter Župan, biskup krčki, v.r.
† Marin Barišić, pomoćni biskup splitsko-makarski, v.r.
† Đuro Gašparović, pomoćni biskup đakovački i srijemski, v.r.

[1] Ivan Pavao II., Govori u Hrvatskoj, KS, DOC 100, Zagreb, 1994., str. 22-23.

[2] Ivan Pavao II., Govori u Hrvatskoj, KS, DOC 100, Zagreb, 1994., str. 7, 16, 22, 41.

[3] Pismo Hrvatske biskupske konferencije o pedesetoj obljetnici završetka Drugoga svjetskog rata, Glas Koncila, 1995., br. 19, str. 2.

[4] Josip Bozanić, Najsvjetliji lik Crkve Božje u Hrvata – Pastirsko pismo o stotoj obljetnici rođenja sluge Božjega kardinala Alojzija Stepinca, br. 8, Zagreb, 1998.

[5] Franjo Kuharić, Izjava u povodu objave dekreta o proglašenju blaženim kardinala Stepinca, Glas Koncila, 1998., br. 28, str. 3.

[6] Aleksa Benigar, Stepinac, Zagreb 1993., str. 797.

[7] Alojzije Stepinac, Propovijed, Katolički list, 1935., br. 28, str. 344.